చీకట్లో మెరుపులు

అది చాలా తమాషా రాత్రి—అంటే నా ఉద్దేశ్యం సాయంత్రమని. ఇంకా సరిగ్గా చీకటి పడలేదు. అప్పుడు ఆ రిక్షా, అతని కోసం ఇంటిముందు ఆగి ఉంది—రోజూలాగే. ఆ రిక్షా ఆగడం ప్రపంచక్రమంలో ఒక భాగం-సూర్యుడు పొద్దున్నే ఉదయించడం, సాయంత్రం అస్తమించడం లాగ. ఏ నిమిషాన్నో హఠాత్తుగా పేలిపోయి—గాసు బాంబులా— ఊపిరాడనంతటి చీకటితో భూమిని ముంచేస్తుందా అనిపిస్తోంది రాత్రి. చలిగాలి చెమ్మగిల్లిన సందుల్లో ఇంటి చూరులలోంచి మూలుగుతూ ఉంది. అప్పుడా రిక్షా — రోజూలాగే—అతన్ని మోసుకుపోతోంది. ఒంటరిగా, తీక్షణంగా "టిలుక్ టిలుక్" ఆ చీకటిని తప్పుకోమంటూ, దారి చేసుకుంటూ పోతూ ఉంది.

ఆ రిక్షాని అంతా ఎరుగుదురు— అది ఆ దారిని ఆ వేళకి వస్తూ

ఉంటుందని అంతా ఎరుగుదురు. అయినా వాళ్ళు ఒకరి చెవిలో ఒకరు గుస గుస లాడుకోరు. ఎందుకంటే, ఆ 'సంగతి' పాతబడిపోయింది. దానికి అసలు మొదలూ లేదు, తుదీ లేదు. ఆ యింటి ముందు ఆ రిక్షా దిగడం వాళ్ళలో చాలామంది కుఱ్ఱతనం నుంచీ చూస్తున్నారు. ఇప్పుడు వాళ్ళ కుఱ్ఱ వాళ్ళు కూడా చూస్తున్నారు. కొద్దిమంది మాత్రం అతన్ని చిన్నతనంలోనే ఎరుగున్నవా ళ్ళున్నారు. వాళ్ళు అతన్ని గురించి మాట్లాడేటప్పుడు ఫలానా వారి అబ్బాయి అని అంటూ ఉంటారు. కొంచెం వయస్సు ముదిరిన వారికి ప్రతివాడూ అతని తండ్రిగారి అబ్బాయి. అతను అత నయినా కాకపోయినా సరే, ఫలానా వారి అబ్బాయి మాత్రం అయి ఉంటాడు. అంచేత వాళ్ళేమనే వారంటే 'ఆ ఫలానా వారి అబ్బాయి అతని వయసులో, తిరుగుబోతు, రౌడీ, కవి....' అని. 'ఆ ఇంట్లో' 'ఆమె'తో అతనికి జోస్తీ ఎల్లా కుదిరిందో ఆ విషయం కూడా వాళ్ళు ఎరుగుదురు.

ఆ పెద్దవాళ్ళు చెప్పినట్టు, తిరుగుబోతుగా, రౌడీగా, కవిగా .... అతను తన వయసులో ఉన్న సంగతి అంత నమ్మతగింది కాదని గట్టిగా ఎవరూ అనలేదు కాని, ఇదివరకెప్పుడు గాని అతను అల్లా ఉండి ఉంటాడని ఎవరూ అనుకోరు. ఎందుకంటే అతను రోకలి బండ, మేకపిల్ల లాగ సాధువు. నిరపాయకర మయిన ప్రాణి. ఎంత అందమయిన ఆడవాళ్ళ నయినా తన కాళీ చూపులు ఎత్తి—ఎంత కాళీ అంటే వేదాంతంగా కనబడే టంత—చూడబోయినట్టు ఎవరూ చూడలేదు. ప్రపంచకాన్ని ఎక్కువగా చూచిన మూలాన్ని, ప్రత్యేకంగా ఏ ఒక వస్తువుమీదా అతనికి — కుతూ హలం లేనట్టుగా అనిపిస్తాడు. అతను తన రోజుల్లో ఎంతోమంది అంద మయిన ఆడవాళ్ళను చూసి అయినా ఉంటాడు. లేకపోతే, అందమనే మాయ అతని ౙప్తిలోంచి జారిపోయి అయినా ఉంటుంది. అతను నాస్తికత్వం అవ తారం దాల్చినట్టు కనిపిస్తాడు. అతని రూపు రేఖలలో "లేదు" విస్పష్టంగా, అనుమానం లేకుండా వ్రాసి ఉంది.

అరు అడుగుల అతని శరీరం ఉన్నా లేనట్టుగా ఉంటుంది. అతని ప్రతి అంగంలో నుంచి చటుక్కున కనబడేది ఏదో లోపించింది. అతడి ముఖంలో లోతుకళ్ళు ఎదురుగా ఉన్న వస్తువుల్ని చూడ్డం మరిచిపోయాయి. రోడ్డుపక్క కొన్ని సంవత్సరాలుగా నిలబడి కూడా తన వ్యక్తిత్వం నిలుపు కోలేని లాంతరు స్తంభంలా అతను కనిపిస్తాడు. అతని తెల్లటి గ్లాస్గోసుల్లు పంచి, ట్వీడ్‌కోటు, ఎడమచేతిని బంగారపు గొలుసూ, చేతి గడియారం, చెదరి పోకుండా దువ్విన మీసాలూ, అగరు నూనె వ్రాసి దువ్విన క్రాపు, నీరసంగా అతన్నుంచి వ్యాపించే యీవెనింగ్ ఇన్ పారిస్ వాసన, అన్నీ కూడా తమ తమ గుణాలు మరిచిపోయాయి. ఇన్ని తనకు ఉన్నాయని అతనూ మరిచిపోయాడు. పొద్దున్నే పడమటి దిక్కున లేచి అలవాటు చొప్పున సాయంకాలానికి తూర్పుకి వ్యాపించే నీడలా అతని దినచర్య స్థిర పడిపోయింది.

అతను రిక్షా దిగి గుమ్మం ఎక్కాడు. పక్కని వీధిలో ఉన్న ఎలెక్ట్రిక్ దీపం అనుమానిస్తూ ఆరి వెలుగుతోంది. మామూలులాగ ఇరుగు పొరుగు పిల్లలు అతని చుట్టూ మూగలేదు — బిస్కత్తులు, చాకొలెట్టులు బహు మతులు పుచ్చుకోడానికి. ఎందుకంటే శీతగాలి తిరిగింది. వేసవిలో అల్లా రోజూ వచ్చేవారు. అసలు మొదట ఒక కుఱ్ఱవాడే. క్రమంగా అంతా తయా రయారు. ఒక రోజున అతను గుమ్మంలో నిలబడి ఉండగా ఒక కుఱ్ఱవాడు వచ్చి అతని పక్క నిలబడ్డాడు. అతన్ని ముఖం పైకెత్తి, అమాయకంగా, కొంచెం చిలిపితనంగా చూశాడు. వాళ్ళంతా అంతే, అల్లాగే ఉంటారు, అమాయకంగా కొంచెం కొంటెతనంగా. అంచేత వాళ్ళు అల్లా చుట్టూ మూగి నప్పుడు అతను బిస్కత్తులు వగైరా ఇవ్వక తప్పిందికాదు. కాని వాళ్ళకీ అతనికీ ఎంత అంతరం ఉంది! అందులో ఎవరితోనూ అతను మాట్లాడ లేదు. మాట్లాడలేకపోయాడు. ఏం మాట్లాడాలో అతనికి తెలియదు. ఊరికే బిస్కత్తులు వగైరా ఇవ్వగలడు — అంతే!

అతను మెట్లు ఎక్కి తలుపు తెరిచాడు. చటుక్కున చలివేసినట్టు తలుపు కీచుమంది, దీర్ఘంగా లే-ఏ-ఏదు అన్నట్టుగా. అతనికి చిరాకు వేసింది. అంచేత మామూలుకంటే మరీ సాధువులా అయిపోయాడు. లోపలి నుంచి దాసీ బయటికి వెళ్ళిపోతూ, ఆ చీకట్లో అతన్ని ఆనవాలు పట్టిం అంది-

"లేదండి అయ్యగోరు! ఎక్కడో పెళ్ళి అవుతుందంట, మేలాని కెల్లిందండి."

కొంత సేపు తటపటాయించి చటుక్కున అవతలికి వెళ్ళిపోయింది. అతని గొంతుక మెల్లిగా మొరిగింది. దాసీ తనని చూసి జాలిపడుతోందని అతను అనుకున్నాడు. అతను అసహ్యించు కున్నాడు.

"ఎవరది?" అంది ఒక దీపం ఒక పక్క గదిలోనుంచి ఇవతలికి వస్తూ. అతను మళ్ళీ మెల్లగా మొరిగాడు.

"ఓ! అయ్యగారా? చెల్లాయి ఊళ్ళోకి పోయింది. మీ పలారం గదిలో వుందండి" ఆమె 'ఆమెకు' అప్ప.

అతను తన గదిలోకి వెళ్ళాడు. మంచం పక్కని బల్లమీద రోజూ లాగ కాల్చిన కల్లురొట్టి, ఫ్లాస్కుతో కాఫీ ఉన్నాయి. అది అతని రాత్రి ఆహారం. అతని ప్రతి కీలు బద్ధకించింది. పరుపుమీద పడుకున్నాడు. తీక్ష్ణ మయిన రంగులతో వెగటుగా పెద్ద లతలూ, పువ్వులూ అద్దిన మంచం పందిరి కొంచెం ఊగింది. రెపరెపలాడింది. చల్లని ఆ పరుపు మూలంగా అతనికి గుండెలదాకా గడ్డకట్టి పోయింది. ఏదో బాధ తీర్చుకోడానికి లాగ అతను గోడమీద తగిలించి ఉన్న దీపంవైపు తిరిగాడు—ఉత్సాహం కోసమో, వేడి కోసమో!

అతనికి-ఎక్కడో—నిజంగా బాధగా ఉంది—ఎవరో తన గుండెల్ని

వెనక్కి తిరగదీసినట్టుగా. తను విప్పి తిరగదీసి గిరవాటేసిన కోటు చిలక కొయ్యని వేలాడుతూ ఉంటే అతనికి భయం వేసింది. అతను ఎప్పుడయినా సుఖంగా ఉన్నాడా—ఆ ప్రశ్న మూర్ఖంగా కొంచెం అసహజంగా ఉంది. తన్ను చూసి తను జాలిపడ్డ మేమిటి? అసలు ఆ దీపం లేకపోతే ఆ ప్రశ్న రాదు. సుఖం కోసమే పందెం పరిచాడు, ఇన్నాళ్ళూనూ. అది దొరికిందో లేదో— తస్సాలే చెక్కా — అతను చెప్పలేడు. అసలు సుఖం అంటే ఏమిటి? ఎవరికీ తెలియదు. సవ్యంగా పెళ్ళి చేసుకున్న వాళ్ళంతా సుఖంగా ఉన్నారా? అదీ నమ్మకం చెప్పలేం. చిన్న చిన్న విషయాల్లో—వాళ్ళబ్బాయి చొక్కా రంగు దగ్గరనుంచీ — భార్యా భర్తలు మాట మాట అనుకోడం అతను చూశాడు. ఆ మాట కొస్తే ఉంచుకున్నా, పెళ్ళి చేసుకున్నా ఒకటే. అదంతా ఒక లాటరీ — మంచి ఆడది దొరుకుతుందో, చెడ్డది దొరుకు తుందో. కాని పెళ్ళి అంటే ఇంక స్థిరమయినది. ఉంచుకోవడం వేరు. క్రమంగా మనుష్యులకి ఒకళ్ళమీద ఒకళ్ళకి విసుగు పుడుతుంది. కాని పెళ్ళి అంటే చచ్చినా బ్రతికినా కట్టుబడి ఉండవలిసిందే. ఇంక తప్పించుకోడానికి వీలు లేదు. మంచి అయినా తప్పదు, చెడ్డ అయినా తప్పదు. అతనికి చిన్న తనం నుంచీ పెళ్ళి అంటే — అసహ్యం కాదు— అమితమయిన భయం. ఆ దీపం కన్ను మిటకరించి 'లేదు' అన్నట్టు మినికింది. అతని ఆలోచన చెదిరిపోయింది. ఆ వేడిమి—లేక ఉత్సాహం కూడా పోయింది. ఆ దీపానికి దాని యందే నమ్మకం లేదు. ప్రపంచకంలో దేనికీ లేదు! దానివేపు అత నింక చూడలేక పోయాడు. మళ్ళీ పక్క చల్లబడిపోయింది. అతను పక్కకి ఒత్తిగిల్లాడు. బల్లమీద ఉన్న కాల్చిన కల్లురొట్టి, కాఫీ ఫ్లాస్కు కనబడ్డాయి. చటుక్కున అతనికి ఆకలివేస్తూ ఉన్నట్టు జ్ఞాపకంవచ్చింది. రొట్టిముట్టుకుంటే చల్లగా ఉంది. అనుకోకుండానే అతను ఎడమ చెయ్యి చొక్కా లోపలికి పోనిచ్చి కడుపు నిమురుకున్నాడు-కొంచెం వేడి పుట్టడానికి. అసలు అక్కడ

కాదు అతనికి ఆకలివేస్తూ ఉంటా ! ఎక్కడో ఇంకో కొంత పైని ! కాని కడుపుకీ గొంతుకకీ మధ్య సరిగా ఆకలి ఎక్కడో అతను కనుక్కోలేక పోయాడు. అంచేత అంత మేరా ఎడమ చేత్తో నిమురుకోడం మొదలు పెట్టాడు. ఆకలి అంటే ఏమిటి? మళ్ళీ అదే! ఆ దీపమే లేకపోతే ఇల్లాంటి ప్రశ్నలు తోచవు ! అతను లేచి ఆ దీపం ఆర్పేశాడు. గది మరింత చల్లగా అయిపోయింది. చిలకకొయ్యని తగిలించిన కోటు తీసుకుని బయటికి వచ్చాడు.

చలిగాలి అతని చెవుల పక్కనించి రివ్వుమంటూ వీస్తూ పోయింది. ఇంకా ఎనిమిదిన్నర కాలేదు. అప్పుడే పట్నం ఎంత నిశ్శబ్దంగా ఉంది ! రిక్షావాడు అరుగుమీద ఒక మూల పోగుపడి నిద్రిస్తున్నాడు. ఒకవేళ నిద్ర పోడం లేదేమో? ఎందుకంటే అతని కాలి చప్పుడువిని చటుక్కున లేచాడు. రిక్షా రోడ్డుమీదికి లాగాడు. అతను రిక్షా ఎక్కాడు. ఎక్కడికి వెళ్ళాలో ఎరుగున్నట్టు రిక్షా సాగింది నమ్మకంగా. ఒకవేళ పరస్పరం మాట్లాడుకో కుండా ఉద్దేశ్యం బోధ పడుతుందేమో! ఒకవేళ పరస్పరం అర్థమే కాదేమో. రిక్షాగంట రాత్రిని గజగజ లాడిస్తూ ఉంది. ఒకొక్క 'టిలుక్' చాకులా గుండె లోపలికంటా దిగిపోయి అమితమయిన బాధ కలిగిస్తూ ఉన్నట్టు అని పిస్తోంది. ఎందుకంటే రాత్రి చచ్చిపోయే మనిషిలా మూలుగుతోంది.

రిక్షా బజారు వీధికి తిరిగింది. ఆ వీధిని తక్కిన వీధుల్లో కంటె కొంచెం దీపాలు వెలుగ్గా ఉన్నాయి. ఆ వెలుగులో వీధి విచిత్రంగా ఉంది. ఒక మిఠాయి దుకాణం ముందు జనం మూగి ఏదో మాట్లాడుతున్నారు. ఎందుకో కాచుకున్నట్టుగా వెనక కాళ్ళమీద కూర్చుని చెవులు నిక్కబెట్టు కుంది ఒక పెద్దకుక్క. సగం నిద్ర, సగం మెలుకువగా ఒక పెద్ద ఆంబోతు వీధి కడ్డంగా కదులుతోందా లేదా అన్నంత మెల్లగా కదులుతోంది. అట్టే

చూస్తే కదులుతూ ఉన్నదీ లేనిదీ కూడా చెప్పలేము. దీపాలు చలిచేత గావును బిద్దరంగా ఉన్నాయి.

ఆఁ! ఆ పెళ్ళి! ఎక్కడ అది? అయినా అతను అక్కడికి వెళ్ళాలని అనుకోలేదు. ఆ పోలీసువాడు ఉంటాడు తప్పకుండా అక్కడ. అతన్ని ఉద్దేశించే తన పాటలన్నీ పాడుతూ ఉంటుంది 'ఆమె'. కొంచెం ఎదురు తిరుగుతూ ఉంది ఈ మధ్య. అయినా అతనంటే చాలా గౌరవమే! ఇతరులతో ఆమె కొంత 'పరిచయం' చేస్తూ ఉన్నట్టు అతనికి తెలుసును. ఆమె ఇంక తన్ని లక్ష్యం చెయ్యడంలేదని అతని మనస్సులో ఒక ఆలోచన రాబోయింది గాని, ఒక గొంగళీ పురుగును తీసి పారవేసినట్టుగా, ఆ ఆలోచనని దూరంగా విసిరి పారవేశాడు.

రిక్షా తాళం తప్పకుండా కుంటుతోంది. అయితే వాడు అన్నది నిజమే, ఆ మెకానిక్ కుఱ్ఱవాడు! రిక్షా కొంచెం బాగు చెయ్యాలి. ప్రతీదాన్నీ బాగుచెయ్య వలిసిందే. ఈ రోడ్డు, ఈ దుకాణాలు, ఈ బళ్ళు, ఆ కిటికీలు... చివరికి ఈ దేహం కూడా బాగు కోరుతుంది. ఈ రిక్షా కొని అయిదు సంవత్సరాలు అయింది. కాని ఇప్పుడు కొంచెం శీలలు పట్టు తప్పాయి. తన బ్రతుకూ అంతే. ఆ 'పోలీసువాడు' రాక క్రితం సరిగ్గానే నడిచింది. అయినా అసలు మనుష్యులలో ఒకరిమీద ఒకరికి విసుగు పుట్టిం తరవాత, విచ్ఛిన్నం చెయ్యడానికి ఎవడయినా చాలు. 'ఆమె' ప్రస్తుత పరిస్థితిలో ఎవడితో పడితే వాడితో ఓ స్నేహం కలిపి ఉండును. తను మాత్రం ఆమెకు చాలా చేశాడు. కాని ఆమె తన కేమన్నా బానిసా? వీడిలాగ, ఈ రిక్షాలాగే వాడిలాగ? వీడు పాపం చాలా అణకువగా ఉంటాడు—ఈ రిక్షావాడు. పాపం ఎనిమిది రూపాయలు వీడి జీతం. రాత్రి అనక పగలు అనక ఈ వీధుల్లో నీ ఇష్టం వచ్చినట్టు లాక్కుపోతాడు. పెళ్ళాం పిల్లలూ లే నట్టున్నారు వీడికి. ఏభయికి అవతలి పక్కకి ఒదిగాడు అప్పుడే. ఎప్పుడూ సణుగుకోలేదు;

సంతృప్తిపడ్డట్టూ కనబడదు. వీడి కేమన్నా పూర్వగాథ ఉందేమో, ఈ రిక్షా వాడికి? కాని ఆ ప్రశ్న అతను ఎప్పుడూ వెయ్యలేకపోయాడు. సున్నితమయినచోట వేలుపెట్టి గుచ్చినట్టు అవుతుంది - తనకో పూర్వగాథ ఉంది గనక. మొత్తంమీద అంతా అల్లా అనుకుంటారు.

రిక్షా పెద్దగా కుంటింది. పాదరసపు దీపం వెలుగులో కళ్ళు కనబడని ఈగ ఒకటి అతని కంట్లో జుంయిమంది. అప్పుడు అతను 'ఏయి' అని చేత్తో తోలివేశాడు. రిక్షావాడు 'ఏయి' తననేమో అనుకుని రిక్షామీద బరువంతా ఆని ముందుకు లాగాడు. మంచు కరిగి గాలి అయిన రివట ఒకటి అతని ముఖంమీద వీచింది. అంచేత కొంచెం వణికాడు.

ఆ పాదరసపు దీపంవేపు చూశాడు. నాల్గు వీధుల మధ్య ఎత్తుగా నిలబడింది అది. ఎంతో మేర తన ఊదా ఆకుపచ్చ వెలుగుతో పూత పూసింది. ప్రతి మొగం రంగు వేసుకున్నట్టు వుంది. ఆ ప్రదేశమంతా ఒక రంగస్థలం. దానిమీద మనిషి దౌర్భాగ్యపు బతుకు నాటక మాడబడుతోంది. ఏదో విషాదం, దుఃఖం ఆ వెలుగులో అలుముకుని ఉన్నాయి. చిరునవ్వు కూడా బరువుగా, విచారంగా కనబడుతోంది ఆ ఊదా ఆకుపచ్చ మూలంగా. వెలుగు చల్లగా—చచ్చిపోయినంత చల్లగా ఉంది. శవాల చెక్కిలమీదికి అల్లాంటి రంగే క్రమంగా పాకడం అతను చూశాడు. లోకం మృతలోకమయిపోయింది ఆ వెలుగులో. అందులో ఊదా ఆకుపచ్చ దెయ్యాలు మసులుతూ ఉంటాయి.

రిక్షా దీపస్తంభం దాటిపోతూ ఉండగా వీధికి అవతల ప్రక్కనుంచి ఒక గొంతుక కేకవేసింది.

"ఏయ్యి! ఏమోయ్! రిక్షా ఆపవోయి...." 'ఆ రోజులు' గడిచిపోయిన తరవాత అతన్ని పేరు పెట్టి ఎవరూ అల్లా పిలవలేదు! 'ఎవడ్రా

వాడు' అనుకున్నాడు అతను. ఇంకొకరి నోట్లో తన పేరు వింతగా కొత్తగా కనబడింది అతనికి. ఎందుకంటే చాలా రోజులుగా అతని పేరు ఉపయోగంలో లేదు.

"ఏమిటోయ్! ఎక్కడున్నావు ఇన్నాళ్ళూ? కాలేజీ వదిలిన తరువాత మనం మళ్ళీ కలుసుకోలేదు. విన్నసలు ఆనవాలు పట్టలేకపోయాను—ఆ పాడు వెలుగులో. కాని నువ్వే అయి ఉంటావని అనిపించింది. ఎంత తమాషాగా కలుసుకున్నాం!"

స్నేహితుడు రిక్షామీదికి ఎగిరాడు — అనుజ్ఞ అడగకుండానే. ఫలాని వీధి, ఫలాని ఇల్లు అని ఆజ్ఞలా చెప్పాడు రిక్షా వాడితో.

అతను ఏదో నాకు చెప్పాలనుకున్నాడు.

"నా మాట విను. కొంచెం .... పని .... రేపు తప్పకుండా........"

కాని "స్నేహితుడు శుద్ధ పెంకి, ఏ సాకులూ అతను వినడు." అన్నాడు.

"పని పాలలా తోడుకు పోదులే. ఇంత కాలం గడిచి కలుసుకుంటే ఏదో చవట పనుందని చెప్తావేమిటి? అందులో రాత్రి పావు తక్కువ తొమ్మిదికి? ఈ పాటి కనలు వెచ్చగా పక్కలో దూరి ఇంకో గుండెకాయకి గట్టిగా అదుముకుని....అన్నట్టు నువ్వు పెళ్ళి చేసుకున్నావుటోయి? నాకు అల్లాంటి ఆహ్వానం ఏమీ రాలేదు ఇదితవరకూనూ!" "లేదు" అన్నాడు అతను. 'ఆ సంగతి' మాత్రం చెప్పలేకపోయాడు. 'ఇంతకాలం గడిచి' కలుసుకున్న స్నేహితుడి దగ్గర ముందుగా 'ఆ సంగతి' తేవడం అసంగతమనిపించింది. ఆ విషయమయి అతను సిగ్గుపడకపోయినా - కొంచెం ఏదో చిన్నతనం. స్నేహితుడు పెరగటమే ప్రయోజనంగా పుట్టిన వ్యక్తి. ఒడ్డూ పొడుగూ సరిపడి ఉన్నాయి. బలమంతా అక్కడే గడ్డ కట్టినట్టు దవడలు-చతురస్రం

వంటి మొగం. మెరకగా విశాలంగా అనుమానం లేకుండా తిరిగే కళ్ళు - మెడకు ఇటూ అటూ బలవంతంగా వంచిన ఉండేలు బద్దల్లా వంపు తిరిగి కండలు కాకీ చొక్కాలోకి మాయమయిపోయాయి. కదిలితే పదిచోట్ల టక టక విరిగి సర్దుకుంటాయి నరాలు. ఆ పోలీసు దుస్తులకోసం అవతరించాడు స్నేహితుడు. స్నేహితుని మాటల అతిలో అతని మితిలోని అసమర్థత, వెలితి కప్పపడిపోయాయి.

స్నేహితుడు చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

అతని పెళ్ళితో అతని జీవితం సరియైన మార్గానికి తిరిగిపోయింది. అతని భార్య—ఓ—ఎటువంటిదని. అంత అందమయినది లేదు కాని, అసలు అందమంటే ఏమిటి? ఆమె చలాకీగా తన స్నేహితు లందరితోనూ నిస్సం కోచంగా మాట్లాడుతుంది. చదువుకున్న దయినా వెర్రివేషాలు లేవు. చదు వంటే అంత ఎక్కువ చదువు కాదనుకో. ఏదో స్కూలుఫైనలు దాటిం చింది. అతనితో గనక చెపుతున్నాడు. పగలంతా అతనికి ఎప్పుడు రాత్రి పడుతుందా అని ఉంటుంది. చదువుకున్న దయినా పని బద్ధకిస్తుందా ? అబ్బే! అసలు తను వంట బ్రాహ్మణ్ణి పెడదామంటే ససేమిరా ఒప్పుకోలేదు. మరే ఈ మధ్యనే ఈ ఊరు బదిలీచేశారు. ఇల్లు వెతుక్కోడంలో చాలా రోజులు గడిచిపోయాయి. ఒక మోస్తరు ఇల్లు అతనికి నచ్చదు. అవును. పోలీసు డిపార్టుమెంటులోనే, అబ్బే లేదు. సబిన్‌స్పెక్టరే. సర్కిల్ కాదు. అదయినా అతని నాన్న సర్కిల్‌గా పింఛను తీసుకున్నారు గనక. ఈ రోజుల్లో బ్రాహ్మణులికి అవకాశా లెక్కడా? ఇదో పాడు డిపార్టుమెంటు. ఈ పోలీసు డిపార్టుమెంటులో ఏమీసరదా ఉండదు. కవిత్వంలోలాగ చమత్కార మయిన కల్పనలయినా ఉండవు. కేవలం శుద్ధ అబద్ధాలు పొద్దుటినుంచి సాయంత్రం దాకా! అయితే కవిత్వం ఏమన్నా వ్రాస్తున్నాడా? లేదూ ? అయ్యో ! అతను

వ్రాసిన ఆ రెండు పంక్తులూ ఎన్నడూ మరపురావు. ఎంత సున్నితంగా అయినా, ఎంత నిజంగా చెప్పాడు!

స్నేహితుడు అతన్ని భుజంమీద చనవుగా తట్టి చదివాడు.

"ఎదబిగువు జవ్వనమున చలించి నపుడు
రేయి నింద్రజాలములల్లు మాయగలదు."

అవును అతను వ్రాసినవే! కాని అతను ఎల్లా వ్రాయ గలిగాడో అతనికి అర్థంకాలేదు. ఎప్పుడో మరిచిపోయిన కథ మళ్ళీ జ్ఞాపకం వచ్చినట్టు అనిపించింది. కాని ఆ కథలో అంశాల పరస్పర సంబంధం అతనికి జ్ఞాపకం లోకి రాలేదు. పూర్వం అతనొక కవి! కాని ఆ స్నేహితుడికి ఇంత కాలం దాకా ఎల్లా జ్ఞాపకం ఉన్నాయి ఆ పంక్తులు? ఎప్పుడో తన చేతిమీద మొలిచి, క్రమంగా అంతరించి పోయిన ఆరవ వేలులా కవిత్వం అతనిలో నించి క్రమంగా జారిపోయింది. ఆ పంక్తుల అర్థమేమిటో అతని కిప్పుడు బోధపడలేదు. అతను మనస్సులో సిగ్గుపడ్డాడు. ఎవరి స్నేహానికీ అర్హుడు కాడు తను. నిజం తెలిస్తే ఈ స్నేహితు డతనిని గౌరవిస్తాడా? ఒకప్పుడు తనని ఒక మహావ్యక్తిలా పూజించిన ఈ స్నేహితుడు.

ఒక చీకటి సందులోకి రిక్షా తిరిగింది. అక్కడక్కడ మూసిన కిటికీల సందుల్లోనుంచి వెలుతురు ఊటలా ఊరుతోంది ఆ బరువయిన గాలిలోకి. రెండు వరసల ఇళ్ళు కంటి ఎదట చీకట్లోకి మాయ మయిపోయాయి. ఏమీ లేని శూన్యంలో నుంచి కొత్త ఇళ్ళు మొలుస్తున్నాయి- మొదట అనుమానంగా తరవాత నిజంగా. ఇది ఒక స్వప్న ప్రపంచకంలోకి దారి అనుకున్నాడు అతను. అక్కడ ఆశ, వెలుగు, వెచ్చదనం ఉంటాయి. రాబోయే లోకంలో చలాకీ అయిన భార్య జడలో గులాబీ వాసన కోసమని అతను కొంచెం జాగ్రత్తగా గాలి పీల్చి చూశాడు. కాని గాలి తడిగా ఉంది - కుళ్ళిపోతూఉన్న చెత్తా, చెదారం వాసనతో. కొత్తగా మెరుగు పెట్టిన యమ్. పి.

అక్షరాలు స్నేహితుడి భుజంమీద మెరుస్తున్నాయి. అప్పుడప్పుడు మరి ఆ కండలు తీర్చిన ఆచ్ఛాదన లేని ముంజేతులు, బరువైన మొద్దుల వంటి మోకాళ్ళు, చూస్తే బతుకుకి బలం అవసరమని అతనికి అనిపించింది. ఎంత సుఖం అది- అల్లా దిట్టంగా, నిర్లక్ష్యంగా ఉండడం! ఇంటికి రాగానే చిరు నవ్వుతో ఎదురు వచ్చే భార్య కలిగి ఉండడం! ఎందుకంటే ఇతనికి ఆ పోలీసు పని అంటే ఇష్టం ఉండదు. అసలు అటువంటి పనికి అతని మనస్సు ఎక్కదు. కాని ఎంత ఆనందంగా ఉన్నాడు! ఏదో సుఖం, ఏదో తన్మయత తనకి తప్పకుండా దొరుకుతుందని నమ్మకం ఉంటే మనిషి ఎంత కష్టమయిన పని అయినా చేస్తాడు. స్నేహితుడు బహుశా ఆఫీసులో కూర్చుని రాబోయే రాత్రిని గురించో క్రితం రాత్రి జరిగిన తమాషాలను గురించో ఆమెకు తను బాకీ ఉన్న బాధ్యతలను గురించో, ఇంకా ఎన్నో చిన్న చిన్న సుఖాలు — జీవితానికి అర్థాన్ని ఇచ్చే సుఖాల్ని గురించి ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు బహుశా. ఆ స్నేహితుడికి రాత్రి తనకొక అపూర్వమయిన అనుభవం రాబోతుందని నమ్మకం ఉంది. అందుకే పగలు ఎంత నష్టమయినా యీద గలుగుతాడు. తనకి మాత్రం ఆ నమ్మకమే పోయింది.

"ఆపు" అని కేకవేశాడు స్నేహితుడు పోలీసులికి డ్రిల్లు చెప్పే టప్పుడులాగ ఆజ్ఞాపిస్తూ. రిక్షావాడికి మెదడు దిమ్మెక్కి చటుక్కున ఆగి పోయాడు.

ఇద్దరూ గుమ్మం దాటి సావడిలోకి వచ్చారు. "ఏమండోయి" అని కేకవేశాడు స్నేహితుడు లోపలికి-భార్యని ఉద్దేశించి. ఇద్దరూ కూర్చున్నారు. స్నేహితుడు జోడు విప్పుకుంటున్నాడు.

సావడిలో మధ్యగా నీలపు ఎలెక్ట్రిక్ దీపం వెలుగుతోంది. నాలు గయిదు కుర్చీలు గోడలకు చేర్చి ఉన్నాయి. అతనికి నాలుగు గజాల దూరంలో ఒక పెద్ద నల్లకుక్క నిద్రపోతోంది. మొట్టమొదట అది కళ్ళ

తెరవకుండానే మొరగా లనుకుంది కాని యజమాని కాళ్ళ చప్పుడు, బోడు విప్పుకుంటూ ఉన్న సవ్వడీ విని కొంచెం కళ్ళు తెరవక తప్పింది కాదు. మొదట చెవులు పైకెత్తి కొంచెం కళ్ళు తెరిచింది. ఎదురుగా కొత్తమనిషి కనబడితే దానికి మొరగాలో, అక్కరలేదో తెలియక కొద్దిగా మొరిగింది. ఒళ్ళు విరుచుకుంది, నాలుక చాచి ఆవలించింది, మళ్ళీ కొంచెం గట్టిగా మొరిగింది.

"అల్లా పో! చవటా! ఆయన మా స్నేహితుడని తెలియదూ? నీ చిత్రాలన్నీ ఆయనమీద ప్రయోగించకు" అని కొంచెంగా పక్కలో తన్నాడు స్నేహితుడు. అది సణుగుకుంటూ ఇంకో మూలకిపోయి పడుకుంది.

స్నేహితుడు అతన్ని ఉద్దేశించి అన్నాడు. "ఇది తమాషా కుక్క. ఇది పెద్ద మనుష్యులమీదే మొరుగుతుంది. ఒకవేళ దాని సానుభూతి అంతా కేడీలమీద ఉందేమో - అచ్చంగా మా పోలీసు డిపార్టుమెంటులాగే. నీ కను మానం అక్కరలేదు. కాని పోలీసు డిపార్టుమెంటులాగే అది కూడా ఎవరికీ అపాయం చెయ్యదు. దానిపేరు లోలా."

"లోలా?...."

"అవును. నీకూ జ్ఞాపకం ఉంటుంది ఆ పేరు. మనతో చదువుకుంది ఆంగ్లో ఇండియన్ పిల్ల. మనం ఇద్దరం ప్రేమించాం. నీ ఉలుకంతా ఏదో పద్యాలు వ్రాసి పెద్దమనిషి తరహాగా తీర్చుకున్నావు. నేను మాత్రం ఉత్త చవట నయిపోయాను. అప్పుడు నువ్వు వ్రాసిన పద్యాలు ఇంకా ఎక్కడో ఉండాలి నా దగ్గర. అంచేత ఆ పేరు పెట్టేశాను. ఇప్పుడది పెద్దది అయి పోయిందనుకో. అయినా పాపం పరిశుభ్రంగానే ఉంటుంది— దాని వయస్సుకి."

స్నేహితుడి బోలాబోలీకి అతను సిగ్గుపడ్డాడు. ఎప్పుడో మరిచి

పోయిన లోలా రూపం మళ్ళీ జ్ఞాపకం తెచ్చుకోడానికి ప్రయత్నించాడు. నిద్రపోతూ ఉన్న స్మృతులు మేలు కొలపబోయాడు. ఆనాటి చిన్న చిన్న సందర్భాలు జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని స్నేహితుడితో ఏదో మాట్లాడాలని అనుకున్నాడు. కాని ఆ స్మృతులు చాలాకాలం క్రితమే చచ్చిపోయాయి. ఎక్కడో దాక్కున్న నీడల కోసమని ఒక చీకటి యింట్లో వెదుకుతున్నట్లు అనిపించింది అతనికి. అసలు అందులో నీడలు లేవు. ఎందుకంటే వెలుగే లేందే నీడలు ఎల్లా వస్తాయి.

"ఏమండీ! ఎందుకింత ఆలస్యమయింది? ఈవేళ?" అంటూ సావిడిలోకి పక్క గుమ్మంలోనుంచి వచ్చింది ఒక చలాకీ అయిన భార్య. ఆమె హాస్యంగా ఏదో తీక్ష్ణమైన అపచారానికి సమాధానం అడుగుతూన్నట్టు వచ్చింది? చేతులు రెండూ వెనక్కి కట్టుకుంది. మెడ కొంచెం పక్కకి వంచింది తన నటనలో. సావడిలో ఇంకొక పెద్దమనిషి ఉండడం చూసి ఎంతో సిగ్గుపడి చటుక్కున లోపలికి మాయమయి పోయింది -

"అయ్యో! నా తెలివి!" అంటూనూ. కాని స్నేహితుడు ఆమెను ఆపివేశాడు.

"ఏమోయి ! పారిపోకు. ఇతనే మన....నీతో చెపుతూ ఉంటానే, ఆ స్నేహితుడు."

"అల్లాగా? చాలా సంతోషమండి" అంది ఆమె ఎంతో ఆనందంగా ఆశ్చర్య పడ్డట్టు.

ఆమె నెమ్మదిగా సావడిలోకి తిరిగి వచ్చి భర్త పక్కని నిలబడి మళ్ళీ అంది.

"చాలా సంతోషమండి. మిమ్మల్ని గురించి ఎప్పుడూ చెపుతూ ఉంటారు. మిమ్మల్ని చూడకపోయినా ఎంతో బాగా ఎరుగున్నట్టు అను

కుంటాను నేను. మీరు ఇక్కడ ఉన్నట్టు తెలిస్తే ఒకరోజుని ఇక్కడికి పిలవ వలసింది."

స్నేహితుడు అన్నాడు. "ఇతను ఇక్కడే అంటిపెట్టు కున్నాడని నే నేమన్నా కలగన్నానా? కాలేజీ వదలిపెట్టిన తరవాత అతన్ని గురించి ఏమీ వినలేదు నేను. ఆ మట్టుని నేను ఆశ్చర్యపడ్డాను. ఆ కుంటి రిక్షా, ఆ నిద్రపోతూ లాగే ముసలి దయ్యపు రిక్షావాడు, అందులో రాత్రి పావు తక్కువ తొమ్మిదింటికి, వెచ్చగా పక్కలో దూరి ఇంకో గుండెకాయకి గట్టిగా అదుముకుని పడుకో వలసిన............"

"అబ్బ ! ఆ పోలీసు భాష అంతా కట్టి పెట్టండి. ఇంటికి వచ్చే ముందు కొంచెం మర్యాద నేర్చుకుని మరీ రండి." అంది భార్య.

అతని వేపు తిరిగి క్షమార్పణగా అంది. "అసలు ఈ డిపార్టు మెంటండి, మనుష్యులని ఇల్లా పాడు చేస్తుంది."

అతనికి ఒక్కసారిగా కలిగాయి, సుఖమూ సిగ్గూ. ఆమె ఎప్పుడూ ఇల్లాంటి మాటలు తనతో అనలేదు. అంచేత ఏమనాలో అతనికి తెలియక ఊరుకున్నాడు.

అతనిని భోజనానికి లెమ్మని భార్యాభర్తలు బలవంతపెట్టారు. అతడు భోజనం చేసినట్టు అబద్ధం ఆడేశాడు. అసలు అప్పుడింక భోజనం సహించదు. అందువల్ల వా రిద్దరూ భోజనం చేస్తూ ఉంటే కొంచెం సరదాగా కబుర్లు చెప్పడానికి మాత్రం వెళ్ళి కూర్చున్నాడు.

పాపం వాళ్ళకి ఇంకా పిల్లలు లేరు. అదే పెద్ద వెలితిగా ఉంది. ఆ విషయమయిన సంభాషణ అట్టేసేపు నడవలేదు. ఎందుకంటే ఎవరికీ ఆ విషయమయి అట్టే తెలియదు. స్నేహితుడు తన అలవాటు చొప్పున పోలీసు భాష మాట్లాడేవాడు. భార్య వెంటనే ఇంటికి వచ్చే ముందు మర్యాద కొంచెం నేర్చుకు రమ్మని మందలించింది. ఇంకా అంది-

"నేను ఈ పదిహేను సంవత్సరాల నుంచీ ఎంతో ప్రయత్నిస్తున్నా నండీ, ఏమయినా కొంచెం మారుద్దామని. కాని వారికి ఆ అలవాటు మాత్రం మారదు."

అప్పుడు స్నేహితు డన్నాడు. "వెంటనే మారితే ఇంక సరదా ఏముంది? నీకు నా మీద ఇంక విసుగు పుడుతుంది. అందుకే నే నిల్లా ఉంటేనే సుఖం."

"మళ్ళీ పోలీసు భాషే" అంది ఆమె.

ఈసారి వాళ్ళతోపాటు అతనూ నవ్వాడు. పదిహేను సంవత్సరాలు ఒక ఇంట్లో ఇంకా ఇల్లా వేళాకోళాలు ఆడుకుంటున్నారు ఒకరిమీద ఒకళ్ళు !

అతను స్నేహితుని భార్య వంక విచిత్రపడుతూ చూశాడు.

ఆమె పొట్టిగా, కొంచెం లావుగా ఉంది. గట్టిగా గాలికొట్టిన రబ్బరు బంతిలా తూఁగుతోంది. ఆమెలో ఏదో, అది యౌవనం కాదు. అవునేమో అతనికి తెలియదు. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వుతుంది, గట్టిగానూ నవ్వుతుంది. కొంచెం తిప్పుకుంటుందేమో కూడాను. కాని ఆమె చుట్టూ ఒక గిరి గీసుకుంది. అందులో భర్తకి తప్ప ప్రవేశంలేదు. 'భార్య అంటే ఈమేనేమో?' అనిపించింది. ఆమె ప్రేయసి మాత్రం కాదు.

ఆమె రూపంలో ఇది చదివా ననుకున్నా డతను. "నేను నీకు మాత్రంకాను, నేను నవ్వగలను, పులకించేటట్టు చెయ్యగలను, సుఖించగలను. కాని నాకు ప్రేమ అంటే తెలియదు. నా చనువు కేవలం ఒకరి కోసమే: నీకు చేతనయితే నన్ను చూసి ఆనందించు. నేను నీకు కాకపోడం నీ దురదృష్టం" అర్థంలేని విచారం అతని మనస్సులో నిండిపోయింది. కాని అతను ఎంతో ఆనందిస్తున్నాడు.

స్నేహితుడు అంటున్నాడు:

"సబ్జైలులో కాంగ్రెసువా డొకడున్నాడోయి. వా డీవేళ నిరాహార దీక్ష మొదలు. దీని అర్థం ఏమిటో నాకు బోధపడదు. అన్నం మానెయ్యడ మేమిటి? నాకు కోపం వస్తే ఇంట్లో అన్నం అంతా తినేస్తాను, ఎవరికీ లేకుండా. కాని కాంగ్రెసు వాళ్ళంటే నాకు చాలా సరదా. నీకు తగినవాళ్ళు వాళ్ళే. నీతో సమంగా టెన్నిసు ఆడగలిగినవాడు ఎదురుగా నిలబడితే ఎల్లా ఉంటుందో అల్లా ఉంటుంది. నాకు కాంగ్రెసు వాళ్ళంటే చాలా ఇష్టం."

"ఇంకేదయినా మాట్టాడుదురూ. అస్తమానం అదే గొడవ. స్నేహితులు వచ్చినప్పుడూ అదే?" అంది ఆమె.

"నాకు తెలియని విషయాలు మాట్టాడితే ఏం లాభం? అవయిని నీ కంటే వినుగుగాని, అతను ఎప్పుడూ విని ఉండడు ఇవ్వన్నీ" అన్నాడు అతను.

భోజనం అతనికి కొంచెం ఆశ గొలిపింది. ఎఱ్ఱగా వేగిన అరటికాయ చక్రాలు పంటికింద కరకర నలిగితే అతని దవడలు అనుకోకుండానే ఇటూ అటూ కదిలాయి. కమ్మగా కనబడే ఆ పెరుగు చల్లగా గొంతుక దిగుతూంటే వుండే సుఖాన్ని ఊహించుకుంటూ అలా కూర్చున్నాడతను. తన గదిలో వదలి వచ్చిన చల్లటి కల్లురొట్టి, కాఫీ జ్ఞాపకం వచ్చాయి. అతనికి లోపల కొంచెం చలి వేసింది. తన 'ఆమె' కూడా జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆ పెళ్ళి, ఆ పోలీసువాడు అంతా. వారిద్దరి భోజనాలు అయిన తరవాత సావడిలోకి పోతూ ఉండగా సగం తెరచి ఉన్న తలుపులోంచి పడక గదిలోకి ఒక్కసారి చూశాడు. ఆ గదిలో అస్పష్టంగా పొగలాగ వెచ్చదనం అలుముకుని ఉంది. ముడత పడని, కొత్త తెల్లని దోమతెర, ఏదో దాచుకున్నట్టు వేలాడుతోంది. పందిరి మంచం పక్కని ఒక గుండ్రటి బల్లమీద లతలు అల్లిన గుడ్డ, దానిమీద పెద్ద పింగాణీ పళ్ళెంలో అగరువత్తుల చెట్టు. రెండు

వత్తులు మాత్రం వెలుగుతున్నాయి. పొగ చుట్టలు చుట్టలుగా గది అంతా ఒక పల్చని పొరలా అలుముకుంది. పాయలుగా చీల్చిన తమలపాకులు, చక్కపొడి భరణి ఒక వెండి పళ్ళెంలో ఉన్నాయి. ఆ బల్లకి సరిగా పయిని ఒక పెద్ద నిలువుటద్దం గదిని రెట్టింపు చేస్తూ వేలాడుతోంది. ఆ దోమ తెర లోపల మెత్తని పరుపూ, తెల్లని మెత్తని ఎత్తు తలగడాలు, లతలు అల్లిన దుప్పటీ, ఊహించుకున్నాడు అతను.

ఆ గది కూడా అతనితో ఇల్లా అన్నట్టు అనిపించింది.

"ఇది నీ కోసంకాదు. నీకు కావలిస్తే ఇల్లాంటిది ఇంకొకటి తయారు చేసుకో. ఈ తలుపు తెరిచి ఉన్నా నువ్వు ఇందులోకి రాలేవు. ఈ తెలుపు నీకు పడదు. ఈ పొగలో నీకు ఊపిరి సలపదు."

అతనికి హఠాత్తుగా మండువేసవిలో ఉండాలనిపించింది. అనాచ్ఛాదితంగా చల్లని చెమట పట్టేటట్టుగా ఒక చెట్టునీడని పడుకోవాలని "బాఁ అ అ ఆ" అని అనుమానంగా మొరిగింది కుక్క. అతనికి సావడిలోకి వచ్చినట్టు జ్ఞప్తికి వచ్చింది. వేళ అతిక్రమించినట్టు తెలిసింది. ఇంక వా రిద్దరిని– ఒకరికోసం ఒకరిని సృష్టించి నట్టున్న భార్యాభర్తలని - ఒకరి నొకరికి వదలి పోవాలనీ, వా రిద్దరి కోసమే ప్రత్యేకంగా సృష్టించిన ఆ గదిలో వెచ్చదనానికి వారిని వదలిపెట్టాలనీ కూడా తెలిసింది. శలవు తీసుకున్నాడు.

వారిద్దరూ చాలా సంతోషించారు. ఎప్పుడో తీరిక అయిన రోజున - తప్పక భోజనానికి ఉండి పోయేటట్టు రావాలని బలవంత పెట్టినట్లు చెప్పారు.

బయట రాత్రి కరుస్తోంది. రిక్షా పీకలోతు నీళ్ళలోలాగ ఎంతో ప్రయత్నంతో నడుస్తోంది. మళ్ళీ, ఆ మూసిన కిటికీలలో నుంచి వెలుతురు బయటికి ఊరుతోంది. మళ్ళీ కంటి యెదటే రెండు వరసల ఇళ్ళు చీకట్లోకి మాయమయి పోతున్నాయి. శూన్యంలోనుంచి కొత్త ఇళ్ళు మొదట అనుమానంగా తరవాత స్పష్టంగా పుట్టుకొస్తున్నాయి.

పాదరసపు దీపస్తంభం ఎత్తుగా అల్లాగే నిలబడి ఉంది—ఊదా ఆకుపచ్చలో లోకాన్ని పులుముతూను. ఆ దీపాన్ని చూస్తే అతనికి ఆకలి వేసింది. ఏదో కలలోంచి మేలుకొన్నట్టుగా, ఒక 'అరేబియన్ నైటులో' తిరిగి వచ్చినట్టుగా, సబ్‌జైలులో కాంగ్రెసువాడు జ్ఞాపకం వచ్చాడు. వాడు ఎందుకు నిరశన దీక్ష పుచ్చుకున్నాడు? కేవలం కడుపులో ఉడుకు - చేతకాని కడుపుడుకు. అంతకంటే ఏమీలేదు. వీళ్ళూ వాళ్ళూ జేరి వాణ్ణి గొప్పవాణ్ణి జేస్తారు. అధికార్లకీ, వీడికీ మధ్య కొంతమంది కాళ్ళు విరగదొక్కుకుంటారు. చివరకి అధికార్లూ కొంత కంగారుపడి, సరే చూస్తాం అంటారు. ఆ మాట మీద వీడికి తిండి పెడతారు. ఇంతా జేసి ఫలితం ఏవో పది పంక్తులు. అసలు వా డనుకున్న ఫలితం ఎప్పుడూ రాదు. ఈ లోగా వాడు మాత్రం చీకట్లోపడి పైకి లేవడానికి తన్నుకుంటాడు. ఆత్మశుద్ధి, శౌర్యం, ధైర్యం ఇవేమీ ఉండవు. అంతా కల్పన.

రిక్షావాడు రిక్షా దింపాడు. అతను దిగి చూస్తే 'ఆమె' ఇంటికి ముందు. కొంత తటపటాయించాడు.

అకస్మాత్తుగా అతని మనస్సులో ఒక గాలివేసి పొగలా కొట్టుకు పోయాయి ఆలోచనలన్నీ. అతనికి విచారం లేదు. ఏదో పోగొట్టుకున్నట్టు అతని మనస్సు నొచ్చుకోలేదు. అతను పుట్టినప్పుడున్న ఆకలీ, అతను పెద్ద వాడయి నప్పుడున్న ఆకలీ మాత్రం మిగిలాయి. మెట్లు ఎక్కి లోపలికి వెళ్ళాడు తన గదిలోకి.

అతను వదిలి వెళ్ళిపోయిన కల్లురొట్టీ, కాఫీ అల్లాగే ఉన్నాయి బల్ల మీద. గబగబా రొట్టె తిన్నాడు. కాఫీ తాగాడు, కొంచెం బలం వచ్చింది. అన్ని నిరశన వ్రతాలూ ఇల్లాగే ఆఖరు అవుతాయి అనుకున్నాడు. 'ఆమె' అప్పుడే నిద్రపోతోంది. చూశాడు. ఎంతో శ్రమపడ్డట్టు మత్తుగా ఆమె నిద్రి స్తోంది. శ్రమవల్లనే గావును, ఆమె ముఖం కొంచెం ఎఱ్ఱగా కందింది. ఆమె ఒంటరిగా దిక్కులేనట్టుగా, మనుష్యులు లేని ఎడారిలోకి విసిరి వెయ్య బడ్డట్టుగా అతనికి కనబడింది. ఎంతో జాలివేసింది. ఇంతలోకే చలి గాలి మూసిన కిటికీ తలుపుల మధ్య నుంచి కత్తిలా అతనికి తగిలింది. వెంటనే అతను పక్కలోకి దూరి ఆమె కప్పుకున్న దుప్పటీయే కప్పుకున్నాడు. తర వాత ఆమెవైపుకి తిరిగి ఆమెను గట్టిగా అదుముకున్నాడు — అతను తిన్న చల్లని కల్లురొట్టె, తాగిన కాఫీ, అతని కడుపులో కూడా మంచులా చల్లబరిచా యని. అతనికి నిద్రలో కలలు రాలేదు.

(ప్రతిభ — 1941)